

a missa - lo parell no *vaga*, no: / un àngel del cel davalla - a llaurà quan no hi sóc jo», *Romllo*. (MilàF, 27.5); «una cinta verda --- l'ha feta una reyna mora --- no ha *vagat* festa ni feyna / sinó las tres principals», id. (200F, reco. a Agramunt); però com que no és conegut en construcció tr., i és incongruent *vagar feina*, em sembla que el text correcte s'hauria de redreçar com «jorn no ha *vagat* de feyn' o festa / sinó en las ---». No pertot deu haver restat igualment usual, car el *DFgra*. (625a), observant l'ús d'Ausiàs, declara que ja no s'usa per 'estar ocios' a Mallorca.

Us elegant de la llengua, i ben genuí del cat. mod.: la construcció amb datiu personal en el sentit de 'tenir lleure', sovint implicant la noció de 'tenir temps d'ocupar-se en alg. c.': «Fadrinets, ara que 'm *vaga*, si no ho feu, ho faré jo: / de posà la mà a la ploma - per dictar-ne una cansó», S. XVIII, *Romllo*. (MilàF, 84.1). «No serà aquest un verdader discurs, sinó un petit capítol d'història literària, que per diferents afers, no li ha *vagat* de posar-lo en galant y triat llenguatge», MilàF (1883, *Obr. Cat.*, Gili, 265). «Prou que't *vagarà*, filla ---»; «ni m'ha *vagat* el pensar-hi», Pons Mass. (*Auca* I, p. 17; VI, 44). I així, comarcalment, s'ha pogut arribar a usar amb el valor de 'estar absent del lloc on un té un càrrec, compleix una missió etc.': «és hora de que 'ns n'anem, jo cap a la Rectoria, d'hon fa masses hores que 'n *vago* ---», MrnVayreda (*Sang Nova* II, § 2, 119).

La supervivència de *VACARE* en forma popular i hereditària és bastant peculiar del català: no apareix ni en oc. ant., i en cast. i port. ha tingut ús ben escàs i antic (si n'exceptuem la locució de *vagar* 'a poc a poc' viva en portuguès, i en cast. medieval, també en alguns altres usos, avui antiquats); en Itàlia és del calabrès; en llengua d'oc avui és peculiar del gascó: Comenge *bagà* «avoïr le temps» (Dupleich, *D. du Pat. de StGaudens*); Gers i Aire-sur-Adour *bagà* «n'avoïr rien à faire» (Rohlf, *Le Gc.*, p. 44; erròniament en *FEW* I, 204: l'esforçat collector Wartburg... bada, com li notem sovint); bearn. *desbagà-s* «se reposer, n'avoïr rien à faire», Comenge «*esbagad*: désœuvré, désoccupé» (Dupleich, o. c.); *bagà o me bage* «avoïr le temps» a Aran, tot Comenge, Lavedà i la resta dels H-Pyr. (*ALGc*. IV, 1325), mentre que l'ús actual popular de *leze* *LICERE* és propi només del Coserans, l'Alt Arieja i la Garona des de Martres-Tolosane en avall.

DERIV.: *Vaga* [1315]: en l'acc. de 'temps en què els molins no produeixen per falta d'aigua de pluges': «meten en compte --- les *vagues* dels molins, qui, a vegades, a mal temps, munten a gran quantitat e --- mas tostems li à *vagues*», *Llibre de Rendes Reials* (CoDoACA xxxix, 71). En el sentit laboral ja començà a estar en ús a fi S. XIX: «los treballadors s'han declarat en *vaga*», Bosch de la Tri. (*DAG.*); d'on *vaguista* o *vagaire*. NOller ho usà en plural en el sentit de 'vacances': «passar les *vagues* en família» (*Pup.*, 79); l'acc. 3 del *DAG.* està per *baga*=*obaga* (la *Baga* de *Cerdanya*).

Vagant [1390, 1405, *AlcM*; *Collacions*, S. xv,

DAG.]; s'aplicà als prebendats absents d'un priorat: a propòsit dels religiosos de Serrabona, un doc. ross. de 1361 estatueix que no s'ha de retenir res «per los vostres *vaguans*»; subst. f. tant a retenir «per pagar la *vagant* del dit benifet» a. 1390 (*InuLC*).

En m. s'aplicà a les terres ermes abandonades sense conreu ni empriu pastoral: «com los *scalits* són de la ciutat e a servey de aquella --- lo dit senyor done les *scàlits*, axí ocupats com los *vagants*, exceptat lo prat de Segre, lo qual romangue a empriu comú», SdUrg., a. 1470 (*BABL* XI, 290); avui es diu *bakánt* per a «pavage communal» a les valls gascones de Luixon i Oueil (*ALGc* IV, 173). Però com que de primer es digué *terra vagant*, en certes comarques, els usuaris vulgars tallaren malament *terr' avagant*; i després, en plural se'n féu en el dret popular (pastoral etc.) els *avagans*.

Així se sent molt en el B. Penedès i CpTarr. (des de c. a StJaume dels Domenys al Vendrell i enllà del Gaià, 1955): «tot allò són *avagáns*», un *avagant*; que d'altres, deformant-ho més, han canviat en un *navegant*, són *navegants* (potser ajudant-hi el fet que en aquella comarca, abunden aquestes terres en la serrreta costera, cap a Calafell etc.). En un sentit semblant ha passat del ll. vg. al basc *bakant* (Mitzelena, *FinHiVca.*, p. 70).

Avagant apareix amb un fenomen comparable, d'aglutinació, en el català antic *avagant* 'paladí, cavaller defensor (d'una dona reptada de crim, espt.): «los marits poden reptar lurs mulers d'adolteri, neis ['adhuc merament'] per sospita; e eles se'n deven porgar per lur *avagant*», *Usatges* (NCL., 114); però aquí hi ha probt. un encruentament d'un verb *avogar*, part. *avogant*, *ADVOCARE* 'parlar per algú, fer d'avocat', amb *avagar-se* 'esforçar-se per les armes', que apareix en Pere III el Cerimoniós, on es deu tractar d'una evolució semàntica com la que hem documentat supra en *vagar* 'dedicar els lleures a certes obres'.

Vagant, substantiu masculí, «post de fusta per aturar l'aigua del rec i fer-la alçar, a fi de poder regar amb l'aigua que puja» Prat de Llobregat (diccionari Aguiló); començaria per dir-se d'aquest dispositiu, quan l'obrien per regar, tot buidant-se; anàlogament en el gascó de Comenge «*bacant*: déversoir» (Dupleich, *Di. Pat. StGaudens*); registrat des del diccion. de Busa-N., 1507 (v.: *vacuus, ociosus; vagarosamente*); «les resplandors roges bellugoses de la llar *vagaregen* per l'àmbit ombradí; tot oneja en un tràngol de llum i ombres» (Ruyra, *Veïlla dels Morts*, P. de Rosa I, 104); en efecte l'*ALGc* (II, 333) recull per a «vanne» *bakánt* m., a l'alta Vall d'Aura, a Cast.-de-Coserans i dos punts del Gers i un del Lot-et-G.; i *bakánta* f. (que recordo també d'alguns punts de la Vall d'Aran i en altres dos punts del Gers, V. el meu *Dicc. Aranès*, en premsa).

Una altra aplicació al regatge, notem en *vagació*, usat en el parlar de l'Horta de Val. per a la cabuda interna del galze d'una comporta de sèquia: «(la comporta a vegades) s'unflava i no s'encaixava, perquè només tenen dos cm. de *bagasió*» Sollana (1962); V. el que n'he dit amb ocasió de *test* a l'art. *TENDRE* v.